

Sprawozdanie z sympozjum „Promoting Alternative Views in a Multipolar World: BRICS and their Evolving Role in Developing Media Markets”, Berlin, 10–11 października 2013 roku

Katarzyna Osuchowska

W dniach 10–11 października 2013 roku w Berlinie odbyło się sympozjum „Promoting Alternative Views in a Multipolar World: BRICS and their Evolving Role in Developing Media Markets”. Organizatorami wydarzenia były Fundacja Roberta Boscha oraz Forum Media and Development (Forum Medien und Entwicklung, FoME). Myślą przewodnią sympozjum było zagadnienie wykorzystania miękkiej siły przez wzrastające potęgi światowe, przede wszystkim państwa BRICS, które są także coraz aktywniejsze w dziedzinie komunikowania globalnego. Media stają się dla nich środkiem do wyrażania własnego punktu widzenia, dając im możliwość uczestnictwa w światowym dyskursie politycznym i społecznym. Podstawowe pytania, jakie stawiali sobie organizatorzy sympozjum, brzmiały: w jaki sposób wschodzące mocarstwa światowe, których część nadal korzysta z międzynarodowej pomocy w zakresie rozwoju mediów, stają się aktywne na rynkach medialnych państw rozwijających się i przechodzących transformację? Jakie są ich strategie i koncepcje, jakie przyjmują standardy dziennikarskie oraz jak są postrzegani ci nowi aktorzy w państwach docelowych? Jak media narodowe w krajach docelowych, rządy państw zachodnich oraz organizacje pozarządowe reagują na coraz bardziej konkurencyjne środowisko współpracy w dziedzinie rozwoju mediów?

Wykład otwierający, *Soft Power and Emerging Nations: Media (Development) for the National Cause*, wygłosił profesor Daya Kishan Thussu reprezentujący University of Westminster. Swoje wystąpienie rozpoczął od przytoczenia danych ilustrujących wzrost znaczenia państw Południa w aspekcie gospodarczym, co przekłada się na rosnący udział ich społeczeństw w globalnej wymianie informacji. Według niego coraz bardziej widoczne staje się zjawisko *contra-flow*, tj. odwróconego przepływu informacji. Profesor wskazał na przykłady tego zjawiska, którymi według niego są takie przedsięwzięcia medialne jak Al-Jazeera, RT (dawniej Russia Today) i nakierowane na zagraniczną publiczność kanały informacyjne chińskiej telewizji państwowej CCTV. W dalszej części swojej prezentacji prof. Thussu przytoczył dane dotyczące indyjskiego rynku medialnego. Jak wskazywał, już dziś Indusi są drugą (po mieszkańcach USA), największą grupą użytkowników takich serwisów jak Google, YouTube, Facebook i Wikipedia, pomimo tego, że jak do tej pory z internetu korzysta tylko ok. 14% mieszkańców tego kraju. Prof. Thussu zwrócił uwagę na to, że w związku z następującymi zmianami należy na nowo rozważyć zagadnienie globalizacji oraz że konieczna jest „deamerykanizacja” miękkiej siły, ponieważ wschodzące mocarstwa coraz sprawniej się nią posługują.

Symposium zostało podzielone na panele dotyczące poszczególnych państw BRICS. Każdy z nich składał się z prelekcji oraz z dyskusji z udziałem ekspertów. Pierwszy panel został poświęcony Rosji. Rozpoczął go dr Alexey Dolinskiy reprezentujący Ward Howell Institute z Moskwy. Jego wystąpienie nosiło tytuł *How Moscow Understands the Role of Media to Achieve Soft Power*. Wskazał on na główne problemy wizerunkowe z którymi boryka się Rosja – w przeważającej większości państw świata widziana negatywnie i nieciesząca się zaufaniem inwestorów. Jak zauważył, Rosja zwraca się w stronę dyplomacji publicznej. Poza rozwijaniem projektów takich jak fundacja *Russkiy Mir* (Rosyjski Świat) czy *Valdai Discussion Club* (Międzynarodowy Klub Dyskusyjny „Wałdaj”), prowadzone są także działania z wykorzystaniem mediów, m.in. kanał telewizyjny RT, radio *Voice of Russia* (Głos Rosji), czy realizowany przez dziennik „Rossiyskaya Gazeta” projekt *Russia Beyond the Headlines*. Według Alexeya Dolinskiego jednym z istotniejszych elementów działających na korzyść wizerunku Rosji jest kwestia edukacji – ten kraj przyciąga każdego roku coraz większą liczbę zagranicznych studentów, szczególnie ze Wspólnoty Niepodległych Państw.

Dyskusji następującej po prezentacji nadano wiodący temat “The Russian Approach and its Application and Perception in Central Asia”. Udział w niej wzięli: Alexey Dolinskiy, Ivan Rodionov (redaktor zlokalizowanej w Berlinie agencji informacyjnej Ruptly Video będącej jednym z projektów RT) oraz Elmira Toktogulova, współpracownik USAID i UNDP w Kirgistanie, założycielka oraz dyrektor Media Consulting Fund działającego na terenie tego kraju. Ze względu na gościa z Kirgistanu dyskusja skupiła się na przypadku tego państwa. Choć obszar WNP to naturalne pole do realizacji rosyjskiej *soft power* (ze względu na szeroką znajomość języka rosyjskiego i bliskość kultury), Elmira Toktogulova wskazała na możliwe

przeszkody w jej wprowadzeniu w Kirgistanie. Jej zdaniem, choć język rosyjski jest jednym z oficjalnych języków Kirgistanu, a rosyjskie media odgrywają w nim istotną rolę, sytuacja ta może w przyszłości się zmienić, ponieważ widoczne są działania władz państwowych na rzecz ograniczenia wpływu Rosji na opinię publiczną w Kirgistanie.

Drugi i trzeci panel konferencji zostały poświęcone Republice Południowej Afryki i innym krajom afrykańskim oraz Chinom. Swoją prezentację wygłosił Herman Wasserman, profesor Rhodes University in Grahamstown w RPA, którą zatytułował *Approaches towards Media Development in the Region and Perception of International Media Assistance*. Zwrócił on uwagę na rosnące zaangażowanie Chin na rynkach medialnych państw afrykańskich. Profesjonalizacja zagranicznych przekazów CCTV, a także coraz większa popularność agencji Xinhua i uruchomienie afrykańskiej edycji „China Daily” to jego zdaniem przejawy wzrostu miękkiej siły Chin w Afryce. Profesor przedstawił także wyniki swoich badań, które wskazują, że taka strategia przynosi efekty – w Afryce rośnie zrozumienie dla spraw Chin, a perspektywa rozwoju relacji chińsko-afrykańskich widziana jest pozytywnie. Kolejnym przemawiającym był profesor Anbin Shi z Tsinghua University w Pekinie. Tytuł jego wystąpienia to *Strategies and Objectives to Attract New Audiences Abroad*. Przedstawił on strategię realizowaną przez Chiny, której celem jest przekształcenie mediów państwowych w media o zasięgu globalnym. W dyskusji zatytułowanej „The Chinese Strategy and its Application and Perception in African Countries” udział wzięli: prof. Anbin Shi, prof. Herman Wasserman, Wei Ban (szef biura agencji Xinhua w Berlinie) i Jillo Kadida (dziennikarka kenijskiego dziennika „The Star”). Jillo Kadida zwróciła uwagę na to, że źródłem sukcesu chińskich mediów w Afryce jest m.in. to, że dominuje w nich pozytywny przekaz na temat tego kontynentu – jak zaznaczyła, większość

afrykańskiej publiczności jest rozczarowana prezentowaniem głównie negatywnego wizerunku tego kontynentu w mediach zachodnich.

Drugiego dnia konferencji odbyły się panele poświęcone Indiom i Brazylii. Wystąpienie pt. *Soft Power Made by Bollywood* wygłosił prof. Thussu. Zauważył on, że kino indyjskie, w przeciwieństwie np. do japońskiego, nie jest niszowe, lecz globalne, jednak jego głównym problemem jest stosunkowo niewielka popularność na Zachodzie. Według niego przykładami globalnego oddziaływania Bollywood są adaptacje scenariuszy indyjskich za granicą (np. w Hollywood), a także takie elementy jak indonezyjska muzyka *dangdut*, inspirowana muzyką hindi, oraz filmy będące mieszanką indyjskiego i zachodniego stylu filmowego (*Bend it like Beckham*, *Slumdog Millionaire*). Prof. Thussu wskazywał na to, że Indie uczą się od USA wykorzystywania przemysłu filmowego w dyplomacji publicznej. Dr Naila Hamdy z American University w Kairze wygłosiła wystąpienie pt. *Effects of Indian Soft Power in Egypt*. Według dr Hamdy wpływy indyjskie w regionie MENA (Bliski Wschód i Północna Afryka) są bardzo silne. Dzieje się tak, ponieważ indyjskie treści i wartości duchowe są o wiele bliższe dla mieszkańców regionu niż amerykańskie. Indyjskie programy telewizyjne stają się także wzorem dla mediów arabskich, co powoduje powstanie swego rodzaju hybrydowej arabsko-indyjskiej kultury popularnej. W trakcie dyskusji plenarnej z udziałem dwójki prelegentów pojawiło się pytanie odnośnie strategii, jaką stosuje rząd Indii w kwestii wykorzystania zasobów miękkiej siły. Według prof. Thussu takie działania jak utworzenie w 2006 roku Wydziału ds. Dyplomacji Publicznej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Indii oraz wspieranie przez rząd produkcji filmowej są ważnymi oznakami rosnącej świadomości tego zagadnienia, jednak długofalowa strategia jest dopiero budowana.

Ostatni panel konferencji został poświęcony Brazylii. Rozpoczął go prof. Joseph Straubhaar

z University of Texas at Austin wystąpieniem pt. *Brazilian Soft Power – Telenovela in Africa and Elsewhere*, w którym przedstawił dane dotyczące koncernu Globo i jego oddziaływania w skali światowej, szczególnie w krajach portugalskojęzycznych. Według niego popularne produkty Globo wpływają na kształtowanie wizerunku Brazylii, a także mają duże oddziaływanie społeczne, co jest widoczne szczególnie w krajach takich jak Mozambik i Angola. Profesor zwrócił także uwagę na to, że dla większości społeczeństw na świecie pierwszeństwo ma kultura lokalna, zaś rywalizacja toczy się o „kulturę drugiego wyboru”. Najczęściej jest to kultura amerykańska, w wielu regionach ze względu na uwarunkowania kulturowe i historyczne może być jednak inaczej. Kolejny gość, Ouri Pota Pacamutondo, dziennikarz Radio Mozambique, zatytułował swoją prelekcję *Effects of Brazilian Soft Power in Mozambique*. Skupił się on na kwestiach kulturowego wpływu brazylijskiej rozrywki na społeczeństwo Mozambiku. Jak zauważył, brazylijskie treści programowe mają już od lat 90. stałe miejsce w mediach Mozambiku, kreując trendy w kulturze, szczególnie wśród ludzi młodych (trendy w modzie, konsumpcyjny styl życia, liberalizm obyczajowy). Ouri Pota Pacamutondo wysunął także tezę, że brazylijskie wpływy kulturowe związane z promocją konsumpcjonizmu i wyzwolonego stylu życia przyczyniły się do przyspieszonych przemian w kulturze dziennikarskiej Mozambiku. Jego zdaniem konsumpcyjne podejście publiczności znacznie zwiększyło poziom agresji w sferze medialnej.

Prelegenci poproszeni o kilka słów na zakończenie sympozjum zgodnie wyrazili nadzieję, że spotkania o tej tematyce będą kontynuowane w podobnej formie w przyszłości. Prof. Anbin Shi zauważył, że niezwykle znaczącym jest fakt zaproszenia przez organizatorów naukowców i dziennikarzy pochodzących z omawianych krajów, gdyż to ułatwia poznanie odmiennych perspektyw narodowych i wzajemne

zrozumienie. Berlińskie sympozjum zakończyło się sukcesem, co było widoczne w opiniach końcowych prelegentów i organizatorów, a także pozostałych uczestników, z których wielu brało aktywny udział w dyskusji. Wskazało ono przede wszystkim na dotychczas mało akcentowane kierunki badań nad miękką

siłą, dyplomacją publiczną i komunikowaniem globalnym oraz stworzyło możliwość wymiany doświadczeń dla ekspertów pochodzących z tych regionów świata, których rola w rozwijaniu badań nad tymi zagadnieniami jest coraz bardziej widoczna.